

ด่วนที่สุด

ที่ มท 0891.4/ว 726

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น
ถนนราชสีมา เขตดุสิต กทม. 10300

3 เมษายน 2551

เรื่อง การสนับสนุนการจัดทำแผนชุมชนในเขตเทศบาลนครและเทศบาลเมือง
เรียน ผู้ว่าราชการจังหวัดทุกจังหวัด

อ้างถึง หนังสือกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ที่ มท 0891.4/ว 1031 ลงวันที่ 8 มิถุนายน 2550

- สิ่งที่ส่งมาด้วย
1. บัญชีรายชื่อวิทยากรเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนฝั่งตนเอง
  2. แนวทางการจัดทำและรูปแบบแผนชุมชน
  3. แบบรายงานผลการดำเนินงาน

ตามที่กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นได้ดำเนินโครงการเสริมสร้างศักยภาพองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและองค์กรชุมชนในการแก้ปัญหาความยากจน ในปีงบประมาณ 2550 โดยการฝึกอบรมผู้นำชุมชนของเทศบาลที่เทศบาลได้ดำเนินการคัดเลือกผู้รับการอบรมจากผู้ที่มีศักยภาพที่เหมาะสมและสามารถปฏิบัติงานร่วมกับเทศบาลเพื่อให้มีความรู้ ความสามารถในการเป็นวิทยากรแกนนำกระบวนการจัดทำแผนชุมชนของเทศบาลจำนวนเทศบาลละ 2 คน ซึ่งผู้รับการฝึกอบรมดังกล่าวจะสามารถเป็นกลไกแกนนำในการจัดทำแผนชุมชนในเขตชุมชนภายใต้การสนับสนุนของเทศบาล เพื่อนำไปสู่การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการปัญหาของตนเองอย่างยั่งยืน โดยบางชุมชนสามารถนำแผนชุมชนเชื่อมต่อกับระบบงบประมาณของภาครัฐได้ แต่ยังมีชุมชนในเขตเทศบาลจำนวนมากยังไม่สามารถดำเนินการตามขั้นตอนกระบวนการแผนชุมชน ทำให้ขาดโอกาสในการพัฒนาตนเองภายใต้การสนับสนุนงบประมาณจากรัฐบาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนในเขตเทศบาลนครและเทศบาลเมือง

เพื่อส่งเสริมสนับสนุนชุมชนของเทศบาลนครและเทศบาลเมืองให้มีกระบวนการจัดทำแผนชุมชนเป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาสังคมและความยากจน กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจึงขอให้จังหวัดแจ้งเทศบาลนคร เทศบาลเมือง เพื่อพิจารณาสนับสนุนให้มีการจัดทำแผนชุมชน ในแต่ละชุมชนของเทศบาล โดยมีแนวทางการดำเนินงานดังนี้

1. การดำเนินการตามขั้นตอนการจัดทำแผนชุมชน

1.1 จัดตั้งคณะทำงานสนับสนุนการจัดทำแผนชุมชน ที่มีองค์ประกอบจากภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเทศบาล หรืออาจใช้กลไกคณะทำงานสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ทำหน้าที่อำนวยความสะดวกและสนับสนุนการดำเนินงาน

1.2 กำหนดพื้นที่เป้าหมายนำร่อง 1 ชุมชน โดยพิจารณาเลือกชุมชนที่มีคณะกรรมการชุมชนที่มีความเข้มแข็งเป็นลำดับสำคัญ เป็นพื้นที่นำร่อง และอาจให้ชุมชนอื่นเข้าร่วมเรียนรู้เพื่อขยายผล

/1.3 จัดเตรียม...

1.3 จัดเตรียมวิทยากร โดยอาจพิจารณาใช้ผู้นำชุมชนของเทศบาลที่กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นได้จัดฝึกอบรมให้ บุคลากรที่มีความสามารถของเทศบาล หน่วยงานอื่น หรือวิทยากรเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเองตามรายชื่อที่กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจัดส่งให้ ทำหน้าที่เป็นวิทยากร

เทศบาลอาจประสานงานสำนักงานท้องถิ่นจังหวัด หรือกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (สำนักส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและการมีส่วนร่วม) เพื่อจัดวิทยากรให้การสนับสนุนการดำเนินงานได้

1.4 คัดเลือกแกนนำชุมชนเป็นแกนในการขับเคลื่อนกระบวนการ

1.5 จัดเวทีประชุมชี้แจงประชาชนในชุมชนเป้าหมาย

1.6 จัดเก็บข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล กำหนดแนวทางการพัฒนาและแก้ปัญหาให้สอดคล้องกับสภาพพื้นที่และวิถีชีวิตของชุมชน และจัดทำเป็นแผนงาน โครงการ

1.7 ยกร่างแผนชุมชน

1.8 นำร่างแผนเสนอเวทีประชาคมในชุมชน เพื่อให้ความเห็นร่วมกันและกำหนดความรับผิดชอบในการดำเนินงานระหว่างชุมชนกับเทศบาล

1.9 นำแผนชุมชนที่เกินศักยภาพการดำเนินงานของชุมชน เป็นข้อมูลจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น

2. การรายงานผล

2.1 เทศบาลรวบรวมผลการดำเนินงาน ปัญหา อุปสรรค ตามแบบรายงานและสำเนาแผนชุมชน 1 ชุมชน ส่งให้จังหวัด

2.2 สำนักงานท้องถิ่นจังหวัด รวบรวมผลการดำเนินงาน และสำเนาแผนชุมชนของเทศบาล รายงานให้กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นครั้งแรกวันที่ 25 พฤษภาคม ครั้งต่อไปวันที่ 25 กรกฎาคม และวันที่ 25 กันยายน 2551

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาดำเนินการต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(นายสมพร ไช้บางยาง)
อธิบดีกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น

สำนักส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการมีส่วนร่วม

ส่วนส่งเสริมการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมและการมีส่วนร่วม

โทร.0-2241-9000 ต่อ 4122 โทรสาร. 0-2241-9000 ต่อ 4102,4112

8 มิถุนายน 2550

เรื่อง การฝึกอบรมผู้นำชุมชนของเทศบาล “โครงการเสริมสร้างศักยภาพองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และองค์กรชุมชนในการแก้ไขปัญหาความยากจน”

เรียน ผู้ว่าราชการจังหวัด ทุกจังหวัด

- สิ่งที่ส่งมาด้วย 1. โครงการฝึกอบรม
2. กำหนดการฝึกอบรมแต่ละจังหวัดและตารางการฝึกอบรม
2. แบบตอบรับการเข้ารับการฝึกอบรม

ด้วยกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กำหนดให้มีการดำเนินโครงการเสริมสร้างศักยภาพองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและองค์กรชุมชนในการแก้ไขปัญหาความยากจน โดยการฝึกอบรมผู้นำชุมชนของเทศบาล แห่งละ 2 คน เพื่อให้มีความรู้ความสามารถในการเป็นวิทยากรแกนนำกระบวนการจัดทำแผนชุมชนของเทศบาล ซึ่งนำไปสู่การขยายผลการจัดทำแผนชุมชนในเขตเทศบาลอันเป็นกลไกหนึ่งในการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ทั้งในระดับครอบครัวและชุมชน ซึ่งเมื่อชุมชนสามารถดำเนินการได้อย่างเข้มแข็งแล้ว จะนำไปสู่การพัฒนาที่มุ่งการพึ่งตนเองและนำไปสู่การแก้ไขปัญหาความยากจนได้อย่างยั่งยืน โดยกำหนดหลักสูตรการฝึกอบรมรุ่นละ 3 วัน ซึ่งเมื่อจบการฝึกอบรมแล้วบุคคลดังกล่าวจะสามารถทำหน้าที่เป็นวิทยากรกระบวนการแผนชุมชนให้กับเทศบาล

เพื่อให้การดำเนินโครงการดังกล่าวเป็นไปด้วยความเรียบร้อย กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น จึงขอให้จังหวัดแจ้งเทศบาลทุกแห่ง พิจารณาคัดเลือกผู้นำชุมชนที่เหมาะสมและสามารถปฏิบัติงานร่วมกับเทศบาลได้ จำนวนเทศบาลละ 2 คน เข้าร่วมการฝึกอบรมโดยเบิกค่าพาหนะเดินทางจากเทศบาล รายละเอียดตามเอกสารโครงการ กำหนดการฝึกอบรมของเทศบาลในแต่ละจังหวัดและตารางการฝึกอบรมที่ส่งมาพร้อมนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาดำเนินการต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(นายสมพร ไร่บางยาง)
อธิบดีกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น

สำนักส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการมีส่วนร่วม
ส่วนส่งเสริมการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมและการมีส่วนร่วม
โทร.0-2241-9000 ต่อ 4122 โทรสาร. 0-2241-9000 ต่อ 4103,4112

หลักการสำคัญ

“แผนหมู่บ้าน/ชุมชน คือ การบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนท้องถิ่น ที่ร่วมกันคิด ร่วมกันค้นหาข้อมูล เพื่อให้รู้และเข้าใจหมู่บ้าน/ชุมชนของตนเองอย่างต่อเนื่อง โดยใช้วิธีการที่เหมาะสมกับภูมิปัญญา และภูมิสังคมของตน รวมทั้งเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่ทำให้เกิดการทบทวน การพัฒนา การแก้ไขปัญหาของหมู่บ้าน/ชุมชน โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกส่วนในชุมชน ท้องถิ่นเพื่อร่วมกันค้นหาทิศทาง แนวทางการพัฒนาที่ถูกต้องมากำหนดอนาคตด้วยตนเอง”

เงื่อนไขสู่ความสำเร็จ

๑. ใช้พื้นที่หมู่บ้าน/ชุมชน ยึดถือเป็นหลัก เป็นหัวใจในการทำงาน
๒. ให้คนในหมู่บ้าน/ชุมชน เป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้พัฒนาอย่างเคารพซึ่งกันและกัน
๓. ใช้การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เป็นเจตนารมณ์ และแนวทางการปฏิบัติที่สำคัญ (ถ้าทำไม่ครบทั้งสามองค์ประกอบ ความสมบูรณ์ของแผนหมู่บ้าน/ชุมชน ประสิทธิภาพจะน้อย)

ทิศทาง

“แผนหมู่บ้าน/ชุมชน จะต้องเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับคน ในหมู่บ้าน/ชุมชนเป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้สว่างให้ได้ เพื่อที่จะได้ความรู้ที่ถูกต้องเป็นจริงซึ่งจะส่งผลให้เกิด ความดีงามและใช้ความดีงามนี้เป็นหนทางของการอยู่ร่วมกันในลักษณะของเครือข่ายที่ดำเนินไป อย่างพอเพียง และอยู่เย็นเป็นสุข สามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงจากภายนอกได้เป็นอย่างดี”

ปรัชญา

“การขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อแก้ไขปัญหาสร้างความเข้มแข็งของหมู่บ้าน/ชุมชน และกำหนดทิศทางการพัฒนาที่ถูกต้องด้วยกระบวนการแผนชีวิตของหมู่บ้าน/ชุมชน”

เป้าหมาย

“ทุกหมู่บ้าน/ชุมชน มีแผนชีวิตของชุมชนที่ได้มาจากการใช้ข้อมูลครัวเรือนมาวิเคราะห์ ค้นหาสาเหตุของปัญหา ความต้องการแก้ไขปัญหา และค้นหาศักยภาพของชุมชนนำมาผ่าน กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายมุ่งสู่ความพอเพียง อย่างมีเหตุผลก่อให้เกิด ผู้คนที่มี คุณธรรม มีความรู้ มีความขยันหมั่นเพียรส่งผลให้การอยู่ร่วมกันเป็นไปอย่างอยู่เย็นเป็นสุขเป็น หมู่บ้าน/ชุมชนที่เข้มแข็งมีขีดความสามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงจากภายนอกได้อย่างสมดุล”

ขั้นตอนการดำเนินการจัดทำแผนหมู่บ้าน/ชุมชน

(เครื่องมือการเรียนรู้ของชุมชนท้องถิ่น)

*****

๑. ขั้นเตรียมการ

๑.๑ การจัดเวทีเพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจในการจัดทำแผนหมู่บ้าน/ชุมชนแบบมีส่วนร่วม

๑.๒ การค้นหาแกนนำเพื่อตั้งคณะทำงานระดับหมู่บ้าน/ชุมชน และระดับตำบล/เทศบาล

รายละเอียดในขั้นตอนนี้

+ ดำเนินการจัดเวทีประชุมเพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจให้กับกลุ่มเป้าหมาย เช่น ฝ่ายปกครองส่วนท้องถิ่น ปกครองท้องถิ่น ผู้นำธรรมชาติ แกนนำอาสาสมัครกลุ่มต่าง ๆ และส่วนราชการในระดับตำบล/เทศบาล เป็นต้น อย่างน้อยหมู่บ้าน/ชุมชนละ ๑๐ คนเข้าร่วมประชุม เพื่อบอกเล่าเรื่องการจัดดำเนินการจัดทำแผนหมู่บ้าน/ชุมชน กระตุ้นให้คนในชุมชนตระหนักถึงปัญหาวิกฤตที่กำลังเกิดขึ้นให้หันมาหาหนทางารแก้ไขปัญหาร่วมกัน หาช่องทางสร้างความหวังที่จะอยู่รอดร่วมกันด้วยกระบวนการเรียนรู้การจัดทำแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วม

ผลผลิตที่ได้จากขั้นตอนนี้

+ ได้โครงสร้างคณะทำงานที่เป็นตัวแทนมาจากทุกภาคส่วนคัดเลือกกันเอง ในระดับหมู่บ้าน/ชุมชน และระดับตำบล/เทศบาล (ตำแหน่งในโครงสร้าง บทบาทหน้าที่ ชื่อ-สกุล ที่ติดต่อ เบอร์โทรศัพท์ ที่ถูกต้องชัดเจน ที่สำคัญต้องเป็นคณะทำงานที่พร้อมปฏิบัติงานจริง)

+ ได้แผน/ปฏิทิน กำหนดการ ระยะเวลา การปฏิบัติการจัดทำแผนหมู่บ้าน/ชุมชน แต่ละแห่งที่ชัดเจนว่าจะดำเนินการอะไร เมื่อไหร่ ที่ไหน กับใคร และอย่างไร เช่น ได้แผนการปฏิบัติงานของคณะทำงานระดับหมู่บ้าน/ชุมชน ว่าเมื่อไหร่จะนำข้อมูลแผนพัฒนาท้องถิ่น, แผนชุมชน, แผนหน่วยงานที่มีอยู่เดิมมาวิเคราะห์ว่ายังมีความจำเป็น ความต้องการอยู่อีกหรือไม่? มีการเรียงลำดับและถ่วงน้ำหนักของปัญหาในแต่ละเรื่อง ในแต่ละด้านหรือไม่? การค้นหาศักยภาพของหมู่บ้าน/ชุมชนว่ามีทุนอะไรที่ดีอยู่บ้างที่จะสามารถนำมาใช้ในการพัฒนาแก้ไขปัญหานั้น? แล้วแยกหมวดหมู่ให้ชัดเจนว่าในแต่ละเรื่องเป็นปัญหา และเป็นศักยภาพในด้านใด ๆ บ้าง? ปัญหาในแต่ละด้านเกี่ยวข้องเชื่อมโยงถึงกันหรือไม่? สาเหตุที่แท้จริงของปัญหามาจากอะไร? แล้วจะแก้ได้อย่างไรจึงจะสำเร็จ? มีใครหรือที่ไหนทำงานสำเร็จมาบ้างแล้ว? ทุนทางศักยภาพที่หมู่บ้าน/ชุมชนมีอยู่จะใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการแก้ไขปัญหานั้นได้อย่างไร? หนทางแก้ไขปัญหานี้ควรต้องมีใคร? หน่วยใดเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการ และต้องมีส่วนร่วมอย่างไรบ้าง? เป็นต้น

+ “ได้ใจ ได้คนทำงานที่พร้อมเสียสละเพื่อบ้านของตนเอง” คือ ผลลัพธ์

๒. ขั้นปฏิบัติการ

๒.๑ สํารวจ รวบรวม วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล (ฐานข้อมูลเดิม และเก็บใหม่)

๒.๒ ยกร่างเป็นแผนหมู่บ้าน/ชุมชน และจัดเวทีประชาคมเพื่อประชาพิจารณ์แผนฯ
รายละเอียดในขั้นตอนนี้

+ คณะทำงานแผนหมู่บ้าน/ชุมชน นำข้อมูลจากฐานข้อมูลเดิมที่มีอยู่ในหมู่บ้าน/ชุมชน และตำบล/เทศบาล มาเป็นฐานข้อมูลตั้งต้นมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ร่วมกันว่าสมบูรณ์ครบถ้วนหรือไม่? ยังมีความจำเป็นอยู่หรือไม่? มีใครหรือหน่วยงานใดได้ดำเนินการไปแล้วบ้าง? มีข้อมูลด้านใดที่ยังขาด? มีข้อมูลด้านใดที่ต้องสำรวจค้นหาเพิ่มเติม? ก็ให้ดำเนินการในขั้นตอนนี้ไปพร้อม ๆ กัน แล้วดำเนินการรวบรวมให้เป็นหมวดหมู่ ยกร่างเป็นแผนหมู่บ้าน/ชุมชน ที่ง่ายต่อการพิจารณาของชาวบ้าน อาจแยกออกเป็นด้าน ๆ ดังนี้

- ด้านโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิต
- ด้านเศรษฐกิจ/อาชีพ
- ด้านสังคม/คุณภาพชีวิตของทุกคน
- ด้านการเมือง/การปกครอง/การมีส่วนร่วม/ธรรมาภิบาล
- ด้านการศึกษา/ศาสนา/ศิลปวัฒนธรรม
- ด้านสุขภาวะ/สุขภาพชุมชน
- ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

+ คณะทำงานดำเนินการจัดเวทีประชาพิจารณ์ (ร่าง) แผนหมู่บ้าน/ชุมชน โดยเชิญตัวแทนครัวเรือนทุกครัวเรือนเข้าร่วมพิจารณาแสดงความคิดเห็น เสนอแนะเพื่อให้แผนหมู่บ้าน/ชุมชนครบถ้วนสมบูรณ์ และเป็นไปตามเจตนารมณ์ของทุกภาคส่วน ข้อที่ต้องพึงระมัดระวังเป็นพิเศษ ในการดำเนินการจัดเวทีประชาพิจารณ์นี้ คณะทำงานแผนระดับหมู่บ้าน/ชุมชน ต้องเข้าใจว่าจะต้องแสดงบทบาท ทำหน้าที่เป็นเพียงวิทยากรกระบวนการ และผู้รับฟังที่ดีเท่านั้น ไม่นำเสนอความคิดเห็นขึ้นมาเป็นอันขาด ชาวบ้านเสนออะไรขึ้นมาเขียนลงในกระดาษ หรือกระดาษฟลิปชาร์ต ให้ชัดเจนถูกต้องทุกความคิดเห็น แล้วใช้กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของทุกคนในเวทีเป็นคำตัดสินชี้ขาด วิทยากรกระบวนการมีเครื่องมือที่สำคัญ คือ การตั้งคำถามที่ดี คำถามเชิงบวกที่แสดงให้เห็นถึงคุณค่า ความสำคัญของคนทุกคน เพื่อเสริมพลังกระตุ้นให้ทุกคนเข้ามามีส่วนร่วม เช่น “ทุกท่านครับ..สาเหตุของปัญหาเรื่องนี้..ที่แท้จริง..แล้วมาจากอะไรบ้างครับ?” “เยี่ยมไปเลยครับ..ความคิดเห็นของพี่...ของอา...ของน้า...เห็นทางออกแล้วนะครับ..ท่านอื่น ๆ ละครับมีทางเลือกอื่นอีกบ้างไหมครับ”

ผลผลิตที่ได้จากขั้นตอนนี้

+ รูปเล่มแผนหมู่บ้าน/ชุมชน ที่แสดงถึงปัญหา สาเหตุ ทางแก้ไข และข้อเสนอที่ต้องการ

๓. ขั้นขยายผล

๓.๑ การนำแผนหมู่บ้าน/ชุมชน สู่การบูรณาการและปฏิบัติ

๓.๒ การประเมินผล สรุปบทเรียน

๓.๓ การทบทวนปรับปรุงแผนหมู่บ้าน/ชุมชน

รายละเอียดในขั้นตอนนี้

+ คณะทำงานแผนระดับหมู่บ้าน/ชุมชนแต่ละแห่ง นำแผนของหมู่บ้าน/ชุมชนของตนเองมาร่วมเวทีการบูรณาการแผนหมู่บ้าน/ชุมชนระดับตำบล/เทศบาล โดยมีคณะทำงานระดับตำบล/เทศบาล เป็นผู้เอื้ออำนวยให้เกิดการบูรณาการในครั้งนี้

+ การส่งมอบรูปเล่มแผนหมู่บ้าน/ชุมชนระดับตำบล/เทศบาล ให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานภาคีพัฒนาที่เกี่ยวข้อง นำไปบูรณาการกับแผนพัฒนาท้องถิ่น และแผนพัฒนาของหน่วยงานภาคีต่าง ๆ และแปลงสู่การปฏิบัติ

+ ในระดับอำเภอ จังหวัด ถ้าทุก ๆ ตำบล/เทศบาลมีแผนที่กล่าวนี้แล้ว ก็สามารถนำมาบูรณาการร่วมกันเป็นแผนระดับอำเภอ และทุก ๆ อำเภอก็สามารถเป็นแผนระดับจังหวัดได้เช่นกัน ในการดำเนินกระบวนการเรียนรู้การจัดทำแผนหมู่บ้าน/ชุมชนในครั้งนี้ ถ้าทำได้อย่างถูกต้องทุกขั้นตอน สามารถนำมากำหนดเป็นแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาอำเภอที่เชื่อมโยงไปกับแผนของภาครัฐได้เป็นอย่างดี และที่ดีที่สุดก็คือแผนนั้นขึ้นมากจากการมีส่วนร่วมของฐานรากอย่างแท้จริง

+ คณะทำงานแผนระดับหมู่บ้าน/ชุมชน ต้องติดตามดูว่าแผนที่ได้ทำมาได้รับผลเป็นอย่างไร มีหน่วยงานใดบ้างที่แปลงแผนหมู่บ้าน/ชุมชนของเราไปสู่การปฏิบัติ ปฏิบัติแล้วเกิดผลเป็นอย่างไร แก้ไขปัญหาได้หรือไม่ มีแผนใดบ้างที่ไม่ได้รับการแปลงไปสู่การปฏิบัติ แล้วสรุปเป็นบทเรียนเพื่อใช้เป็นแนวทางในการเรียนรู้การทำแผนหมู่บ้าน/ชุมชนในครั้งต่อไป

+ คณะทำงานแผนระดับหมู่บ้าน/ชุมชน ควรมีการทบทวนปรับปรุงแผนอย่างต่อเนื่อง ทุกปี องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรให้การหนุนเสริมในทุกด้าน เพื่อให้กระบวนการเรียนรู้การจัดทำแผนหมู่บ้าน/ชุมชนแบบมีส่วนร่วมนั้น เป็นเครื่องมือในการพัฒนาศักยภาพยกระดับคุณภาพของคนในหมู่บ้าน/ชุมชนให้เป็นผู้รู้ ผู้ตื่น และถึงพร้อมซึ่งความดีงามเป็นพลังของหมู่บ้าน/ชุมชน

ผลผลิตที่ได้จากขั้นตอนนี้

+ รูปเล่มแผนตำบล/เทศบาล ที่มาจากการบูรณาการแผนหมู่บ้าน/ชุมชน ทุกพื้นที่

+ ชุดประสบการณ์ความรู้ในการดำเนินการจัดทำแผนหมู่บ้าน/ชุมชน ตำบล/เทศบาล

ผลลัพธ์ที่ได้จากกระบวนการและผลผลิต

+ คนคุณภาพ คนต้นแบบที่มีจิตสำนึกรักบ้านเกิด อย่างน้อยหมู่บ้าน/ชุมชนละ ๑๐ คน

+ เครื่องมือ และกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคนของหมู่บ้าน/ชุมชนไปสู่ความมั่นคง

+ ความรักสามัคคี ความดีงาม ความถูกต้องเป็นธรรมที่ทำให้อยู่ร่วมกันอย่างอยู่ดีมีสุข

การดำเนินการจัดเวทีของวิทยาการกระบวนการแผนชุมชน

ขั้นตอนเตรียมการ

เวทีที่ ๑ การค้นหาแกนนำการขับเคลื่อนการเรียนรู้การจัดทำแผนชุมชน

๑. ขนาดของเวทีที่ได้ผลดีที่สุด อยู่ระหว่าง ๑๒ - ๓๕ คน ไม่น่าจะเกิน ๕๐ คน การจัดเวทีใหญ่ ๆ ดูเหมือนมีพลัง แต่จะไม่ได้คุณภาพ เพราะไม่มีใครฟังใคร นอกเสียจากการทำประชาพิจารณ์ซึ่งควรให้ผู้มีส่วนได้เสียได้รับทราบเป็นมติ

๒. ระบบเสียง ไม่จำเป็นต้องใช้เครื่องเสียงขนาดใหญ่หรือเสียงทุ้มระว่างเสียงก้องจากการใช้ศาลาการเปรียญที่ผนังเป็นกระจกหรือซีเมนต์รอบ อาจใช้ที่โล่ง รมไม้แทนก็ได้

๓. การมีส่วนร่วมคือทุกคนได้ออกความคิดเห็น ได้พูดเสนอแนะวิเคราะห์ปัญหา อย่างชัดเจน จนที่ประชุมสามารถนำเป็นข้อสรุปลงเอยกันได้ ไม่จำเป็นต้องตัดสินใจด้วยวิธีการลงคะแนน

๔. วิทยาการกระบวนการต้องแบ่งหน้าที่กันชัดเจนก่อนได้แก่ วิทยาการหลัก(ผู้ควบคุมเวที) วิทยาการผู้ช่วย ฝ่ายอำนวยความสะดวก เช่น กระจาย ปากกา ผู้ช่วยบันทึกข้อมูล จนท.ประสานงาน ต่างๆ

๕. ขอให้มั่นใจว่า แผนที่ท่านเป็นผู้นำอยู่นี้เป็นงานหนึ่งที่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาล เพื่อให้ได้โครงการที่มาจากความต้องการอันแท้จริงของราษฎร โดยมอบให้ผู้นำเป็นคนรับแผนชุมชนไปให้ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องเป็นผู้สนับสนุน อย่างไรก็ตามส่วนสำคัญที่ขาดไม่ได้คือการมีส่วนร่วมในแผนชุมชนและกิจกรรมที่ตนเองก่อนที่จะได้รับการสนับสนุน เพราะแสดงถึงความเข้มแข็งของชุมชนที่จะแก้ไขปัญหา

ขั้นตอนการจัดทำแผน

๑. ค้นหาแกนนำ

- ควรเป็นผู้มีความตั้งใจสูง ที่จะทำงานเพื่อบ้านเมือง ในทุกท้องถิ่นมีอยู่มากพอจะค้นหาเขาให้พบ เช่น อสม. อบต. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยฯ แกนนำตามธรรมชาติ
- เป็นผู้มีความรอบรู้ มีอิทธิพลทางความคิด สามารถนำการเปลี่ยนแปลงได้ดี เช่น ปราชญ์ ผู้เฒ่า พระ จ้ำ
- เป็นตัวแทนขององค์กรเครือข่ายหนุนเสริม เช่น หน่วยงานราชการ หน่วยงานเอกชน

๒. เวทีสร้างความเข้าใจกับแกนนำ ว่าเรามีภารกิจที่ต้องทำอะไร เพื่ออะไร ชวนคิดชวนคุย สร้างขั้นตอน และ ช่วยกันออกแบบเวที อาจนำซีดี ฉาย และ สรุปลงให้เห็นความสำคัญของงาน ว่าเป็นเรื่องที่ภาคประชาชนต้องลุกขึ้นมา ดำเนินการ รูปแบบไม่ต้องเป็นทางการ อาจชวนกันกินดื่มไปบนเตียงนาฬิกาได้ก็ได้ เน้นย้ำว่าเป็นภารกิจที่รัฐบาลสนับสนุนมอบอำนาจให้ดำเนินการ

๓. การสำรวจข้อมูลมีความจำเป็น ใช้แบบสอบถามรายได้ รายจ่าย รวมเป็นภาพรวมของชุมชน แบบสอบถามถ้าอาจไม่ละเอียดมากมาย ขอให้รวมภาพแล้วเห็นสิ่งที่น่าจะกำหนดโครงการได้ ทั้งนี้เพราะกลุ่มแกนนำได้มองเห็นเป้าหมายเรื่อง ดิน น้ำ ป่า และวิธีการก่อเกิดกลุ่ม เศรษฐกิจ ตามกรอบ ลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ และให้โอกาส ไว้แล้วเช่น

- *สำรวจว่าแต่ละวันครอบครัวใดเก็บเห็ดจากป่าข้างบ้านได้คิดเป็นเงินเท่าใด

- *คนจับปลาในบึงข้างบ้านได้ปริมาณเท่าใด

- *เรื่องการลงทุนทำนามีต้นทุนอย่างไร ฯลฯ

กลุ่มแกนนำ 10-20 คนอาจลงมือสำรวจข้อมูลเอง ดังนั้นจึงควรเป็นผู้ออกแบบเครื่องมือเก็บข้อมูล (มีตัวอย่างมากมาย ปรับแต่งเอาที่สอดคล้องกับชุมชนตนเอง)

๔. เวทีทำแผนชุมชน (ฉบับร่าง)

คือ การนำข้อมูลที่ได้มาตัดสินใจว่า

- จะทำโครงการใด?
- เพื่อแก้ปัญหาใด?
- ใช้ทรัพยากรอะไรบ้าง?
- งบประมาณเท่าใด?
- ชาวบ้านต้องทำอะไร?
- หน่วยงานที่เสริมหนุนคือใคร?

๕. เวทีประกาศแผนชุมชน (ประชาพิจารณ์)

- ◆ เพื่อได้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม
- ◆ เพื่อให้คนหมู่มากรับทราบ
- ◆ เพื่อขอความร่วมมือให้ปฏิบัติตามแผน เพราะแผนย่อมมีข้อห้ามข้อปฏิบัติ เมื่อมีการประกาศยอมรับกติกาแล้ว จึงถือว่าเป็นกฎของสังคมนั้นๆได้

แผนชุมชน

ชุมชน .....

เทศบาล.....

ประจำปี.....

ข้อมูลเพื่อจัดทำแผนชุมชน
ระดับชุมชน

ชุมชน.....เทศบาล.....

อำเภอ.....จังหวัด.....

ชื่อประธานกรรมการชุมชน.....ที่อยู่ติดต่อ.....

ระยะเวลาดำรงตำแหน่งตั้งแต่.....ถึง.....

แกนนำจัดทำแผนชุมชน

1. ....ที่อยู่.....เบอร์โทร.....

2. ....ที่อยู่.....เบอร์โทร.....

3. ....ที่อยู่.....เบอร์โทร.....

4. ....ที่อยู่.....เบอร์โทร.....

ข้อมูลทั่วไป

1. พื้นที่.....ตารางกิโลเมตร จำนวนประชากรตามทะเบียนราษฎร.....คน.....ครัวเรือน.....

2. จำนวนประชากร ชาย.....คน หญิง.....คน ผู้สูงอายุ.....คน เด็กเล็ก.....คน

3. อายุชุมชน.....ปี

4. ประวัติศาสตร์ความเป็นมาชุมชน .....

.....

.....

.....

.....

5. แผนที่ชุมชนโดยสังเขป

ศักยภาพชุมชน

1. การประกอบอาชีพ

- เกษตรกรรม   ทำไร่..... ครัวเรือน
                          ทำนา..... ครัวเรือน
                          ทำสวน..... ครัวเรือน
                          เลี้ยงสัตว์..... ครัวเรือน
- ประมง..... ครัวเรือน
ค้าขาย..... ครัวเรือน
บริการ..... ครัวเรือน
รับจ้าง..... ครัวเรือน
ทำงานรับราชการ..... ครัวเรือน
ทำงานประจำเอกชนบริษัท/โรงงาน..... ครัวเรือน
ว่างงาน..... ครัวเรือน
ไปประกอบอาชีพอื่น..... ครัวเรือน
อื่น (ระบุ)..... ครัวเรือน

2. ผู้มีความรู้ / ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านต่างๆ ในชุมชน

ด้านแพทย์แผนไทย / สมุนไพร / หมอพื้นบ้าน ได้แก่

1. .... ที่อยู่ ..... รายละเอียด.....
2. .... ที่อยู่ ..... รายละเอียด.....
3. .... ที่อยู่ ..... รายละเอียด.....

ด้านผู้อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม / ประเพณีท้องถิ่น ได้แก่

1. .... ที่อยู่ ..... รายละเอียด.....
2. .... ที่อยู่ ..... รายละเอียด.....
3. .... ที่อยู่ ..... รายละเอียด.....

ด้านงานฝีมือต่างๆ เช่น ช่างไม้ ช่างปั้น ช่างแกะ หัตถกรรม / จักรสาน ทอผ้า ได้แก่

1. .... ที่อยู่ ..... รายละเอียด.....
2. .... ที่อยู่ ..... รายละเอียด.....
3. .... ที่อยู่ ..... รายละเอียด.....

ด้านผู้มีความรู้ด้านการเกษตร เช่น การเพาะปลูก ขยายพันธุ์ การปรับใช้เทคโนโลยี ได้แก่

1. .... ที่อยู่ ..... รายละเอียด.....
2. .... ที่อยู่ ..... รายละเอียด.....
3. .... ที่อยู่ ..... รายละเอียด.....

ด้านผู้มีความรู้ด้านการถนอมอาหาร / การจัดทำอาหาร ได้แก่

1. .... ที่อยู่ ..... รายละเอียด.....
2. .... ที่อยู่ ..... รายละเอียด.....
3. .... ที่อยู่ ..... รายละเอียด.....

ด้านผู้มีความรู้พิธีกรรมทางศาสนา / ขนบธรรมเนียมประเพณี

1. .... ที่อยู่ ..... รายละเอียด.....
2. .... ที่อยู่ ..... รายละเอียด.....
3. .... ที่อยู่ ..... รายละเอียด.....

ด้านผู้มีความสามารถด้านการบริหารจัดการกลุ่ม / คน ได้แก่ (ผู้นำกลุ่ม)

1. .... ที่อยู่ ..... รายละเอียด.....
2. .... ที่อยู่ ..... รายละเอียด.....
3. .... ที่อยู่ ..... รายละเอียด.....

ผู้มีความรู้ ความสามารถพิเศษด้านอื่นๆ (ระบุ)

1. .... ที่อยู่ ..... รายละเอียด.....
2. .... ที่อยู่ ..... รายละเอียด.....
3. .... ที่อยู่ ..... รายละเอียด.....

3. กลุ่มในชุมชน (กรอกรายละเอียดในแบบสำรวจองค์กรชุมชน / องค์กรเครือข่าย)

- กลุ่มออมทรัพย์ / สวัสดิการ / กองทุน ..... กลุ่ม ได้แก่.....
- กลุ่มอาชีพ..... กลุ่ม ได้แก่.....
- ธุรกิจชุมชน โรงสี ร้านค้า..... กลุ่ม ได้แก่.....
- เครือข่าย..... กลุ่ม ได้แก่.....
- กลุ่มอาสาสมัคร..... กลุ่ม ได้แก่.....
- กลุ่มเยาวชน..... กลุ่ม ได้แก่.....
- กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากร / สิ่งแวดล้อม..... กลุ่ม ได้แก่.....
- กลุ่มอื่นๆ..... กลุ่ม ได้แก่.....

4. องค์กรในชุมชน ได้แก่

- โรงเรียน.....แห่ง ได้แก่
1. ....
  2. ....
  3. ....
- วัด / มัสยิด / โบสถ์แม่พระ.....แห่ง ได้แก่
1. ....
  2. ....
  3. ....

ตลาด..... แห่ง ได้แก่

1. ....
2. ....
3. ....

ศูนย์เด็กเล็ก..... แห่ง ได้แก่

1. ....
2. ....
3. ....

โรงพยาบาล / สถานพยาบาล..... แห่ง ได้แก่

1. ....
2. ....
3. ....

หน่วยงานบริการของราชการ.....แห่ง ได้แก่

1. ....
2. ....
3. ....

สถานีวิทยุ / หอกระจายข่าว.....แห่ง ได้แก่

1. ....
2. ....
3. ....

สนามกีฬา.....แห่ง ได้แก่

1. ....
2. ....
3. ....

ศาลากลางหมู่บ้าน / ห้องสมุด / ศูนย์เรียนรู้.....แห่ง ได้แก่

1. ....
2. ....
3. ....

แหล่งท่องเที่ยว.....แห่ง ได้แก่

1. ....
2. ....
3. ....

โรงงานอุตสาหกรรม.....แห่ง ได้แก่

1. ....
2. ....
3. ....

สมาคม มูลนิธิ..... แห่ง ได้แก่

1. ....
2. ....
3. ....

ร้านค้า / ร้านอาหาร..... แห่ง ได้แก่

1. ....
2. ....
3. ....

โทรศัพท์สาธารณะ.....แห่ง ได้แก่

1. ....
2. ....
3. ....

5. ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน	ความสำคัญต่อชีวิตชุมชน
ดิน	
แหล่งน้ำ	
ป่าชุมชน	
น้ำมัน	
สัตว์ป่า	
พืชพรรณ / สมุนไพร	

พื้นที่ดินสาธารณะว่างเปล่า.....แห่ง ได้แก่

1. .... การใช้ประโยชน์.....
2. .... การใช้ประโยชน์.....
3. .... การใช้ประโยชน์.....

เศรษฐกิจชุมชน

1. รายได้

จากการเกษตร ทำไร่..... บาท / ปี

ทำนา..... บาท / ปี

ทำสวน..... บาท / ปี

เลี้ยงสัตว์..... บาท / ปี

ประมง..... บาท / ปี
 ค้าขาย..... บาท / ปี
 บริการ..... บาท / ปี
 รับจ้าง..... บาท / ปี
 งานประจำ..... บาท / ปี
 ลูกหลานส่งให้..... บาท / ปี
 กำไรจากกลุ่มองค์กร..... บาท / ปี
 อื่นๆ..... บาท / ปี

2. หนี้สิน

ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร รวม.....บาท / ปี
 ธนาคารพาณิชย์ .....บาท / ปี
 สหกรณ์.....บาท / ปี
 กลุ่มองค์กร.....บาท / ปี
 หนี้นอกระบบ / นายทุน.....บาท / ปี
 บริษัทธุรกิจด้านการเงิน.....บาท / ปี
 อื่นๆ .....บาท / ปี

3. รายจ่าย

หมวดการผลิต.....บาท / ปี
 หมวดอาหาร / ยารักษาโรค .....บาท / ปี
 หมวดของใช้สิ้นเปลือง.....บาท / ปี
 หมวดการศึกษา..... บาท / ปี
 หมวดงานสังคม.....บาท / ปี
 หมวดบันเทิง.....บาท / ปี

สังคม

1. องค์กรที่ให้การสนับสนุนการพัฒนาชุมชน ได้แก่

ชื่อ.....เรื่อง.....
 ชื่อ.....เรื่อง.....
 ชื่อ.....เรื่อง.....

2. จุดแข็งของชุมชน ได้แก่

.....
 .....

3. จุดอ่อนของชุมชน

.....
 .....

4. ปัญหาชุมชน ได้แก่

4.1 ด้านเศรษฐกิจ

ปัญหา	สาเหตุ	แนวทางแก้ไข	กลุ่มเป้าหมาย

4.2 ด้านสังคม และวัฒนธรรม

ปัญหา	สาเหตุ	แนวทางแก้ไข	กลุ่มเป้าหมาย

4.3 ด้านสิ่งแวดล้อม

ปัญหา	สาเหตุ	แนวทางแก้ไข	กลุ่มเป้าหมาย

4.4 ด้านการเมืองการปกครอง การบริหารชุมชนและการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชน

ปัญหา	สาเหตุ	แนวทางแก้ไข	กลุ่มเป้าหมาย

วันที่.....

.....ผู้สำรวจ(แกนนำแผนชุมชน)

แผนชุมชน..... ปี 25.....

เทศบาล.....อำเภอ.....จังหวัด.....

คำขวัญ.....

วิสัยทัศน์ (ความเห็นชุมชนมีลักษณะอย่างไรในอนาคต).....

เป้าหมายระยะยาว (5 ปี).....

เป้าหมายปี (1 ปี).....

คณะกรรมการแผนชุมชน (ผู้รับผิดชอบติดตามการดำเนินงานตามแผนชุมชน)

1. ....ตำแหน่ง.....
2. ....ตำแหน่ง.....
3. ....ตำแหน่ง.....
4. ....ตำแหน่ง.....
5. ....ตำแหน่ง.....

ยุทธศาสตร์ที่ 1 ด้าน.....

- 1.1 ชื่อแผนงาน / โครงการ..... ชุมชนทำเอง
- วิธีการ..... ชุมชนทำร่วมกับเทศบาล
- วัตถุประสงค์ / เป้าหมาย..... ได้บรรจุในแผนเทศบาล
- รับผิดชอบโครงการ..... ได้บรรจุในแผนอบจ.
 ได้บรรจุในแผนจังหวัด
 ได้บรรจุในแผนหน่วยงาน

กิจกรรม (ทำอะไรบ้าง)	เป้าหมาย (กลุ่มเป้าหมาย)	ตัวชี้วัด (สิ่งวัดความสำเร็จ)	ระยะเวลา (ทำเมื่อไร)	งบประมาณ

1.2 ชื่อแผนงาน / โครงการ.....

ยุทธศาสตร์ที่ 2 ด้าน.....

ชื่อแผนงาน / โครงการ.....

บันทึกสรุปเวทีชุมชน.....

ยุทธศาสตร์ที่ 3 ด้าน.....

ชื่อแผนงาน / โครงการ.....

บันทึกสรุปเวทีชุมชน.....

ยุทธศาสตร์ที่ 4 ด้าน.....

ชื่อแผนงาน / โครงการ.....

บันทึกสรุปเวทีชุมชน.....

ตัวอย่าง

แบบรายงานผลการดำเนินงานจัดทำแผนชุมชนในเขตเทศบาลนครและเทศบาลเมือง

เทศบาล ..... จังหวัด .....

วันที่รายงาน .....

จำนวน ชุมชน ทั้งหมด	ชุมชนที่จัดทำแผนชุมชนเสร็จแล้ว					อยู่ระหว่างการจัดทำแผนชุมชนขั้นตอนใด						ปัญหาอุปสรรค	
	ชื่อชุมชน	จำนวน ครัวเรือน	จำนวนแกนนำ แผนชุมชน	การจัดเวทีประชาคม (จำนวนผู้เข้าร่วม)		ชื่อชุมชน	ประชุม ชี้แจง	เก็บข้อมูล/ วิเคราะห์ข้อมูล	ทำร่างแผน ชุมชน	เสนอเวที ประชาคม	ระยะเวลาที่ คาดว่าจะแล้วเสร็จ		
				ครั้งที่ 1	ครั้งที่ 2								
5	ชุมชน ก.	20	5	20	20	ชุมชน ง.			/		/	พฤษภาคม 2551	
	ชุมชน ข.	30	5	30	30	ชุมชน จ.						พฤษภาคม 2551	
	ชุมชน ค.	30	5	30	30								

หมายเหตุ

รายงานครั้งแรก วันที่ 25 พฤษภาคม 2551

ครั้งต่อไป วันที่ 25 กรกฎาคม และวันที่ 25 กันยายน 2551

ผู้รายงาน .....

ตำแหน่ง .....

แบบรายงานผลการดำเนินงานจัดทำแผนชุมชนในเขตเทศบาลนครและเทศบาลเมือง

เทศบาล ..... จังหวัด .....

วันที่รายงาน .....

จำนวน ชุมชน ทั้งหมด	ชุมชนที่จัดทำแผนชุมชนเสร็จแล้ว					อยู่ระหว่างการจัดทำแผนชุมชนขั้นตอนใด						ปัญหาอุปสรรค
	ชื่อชุมชน	จำนวน ครัวเรือน	จำนวนแกนนำ แผนชุมชน	การจัดเวทีประชาคม (จำนวนผู้เข้าร่วม)		ชื่อชุมชน	ประชุม ชี้แจง	เก็บข้อมูล/ วิเคราะห์ข้อมูล	ทำร่างแผน ชุมชน	เสนอเวที ประชาคม	ระยะเวลาที่ คาดว่าจะแล้วเสร็จ	
				ครั้งที่ 1	ครั้งที่ 2							

หมายเหตุ

รายงานครั้งแรก วันที่ 25 พฤษภาคม 2551

ครั้งต่อไป วันที่ 25 กรกฎาคม และวันที่ 25 กันยายน 2551

ผู้รายงาน .....

ตำแหน่ง .....